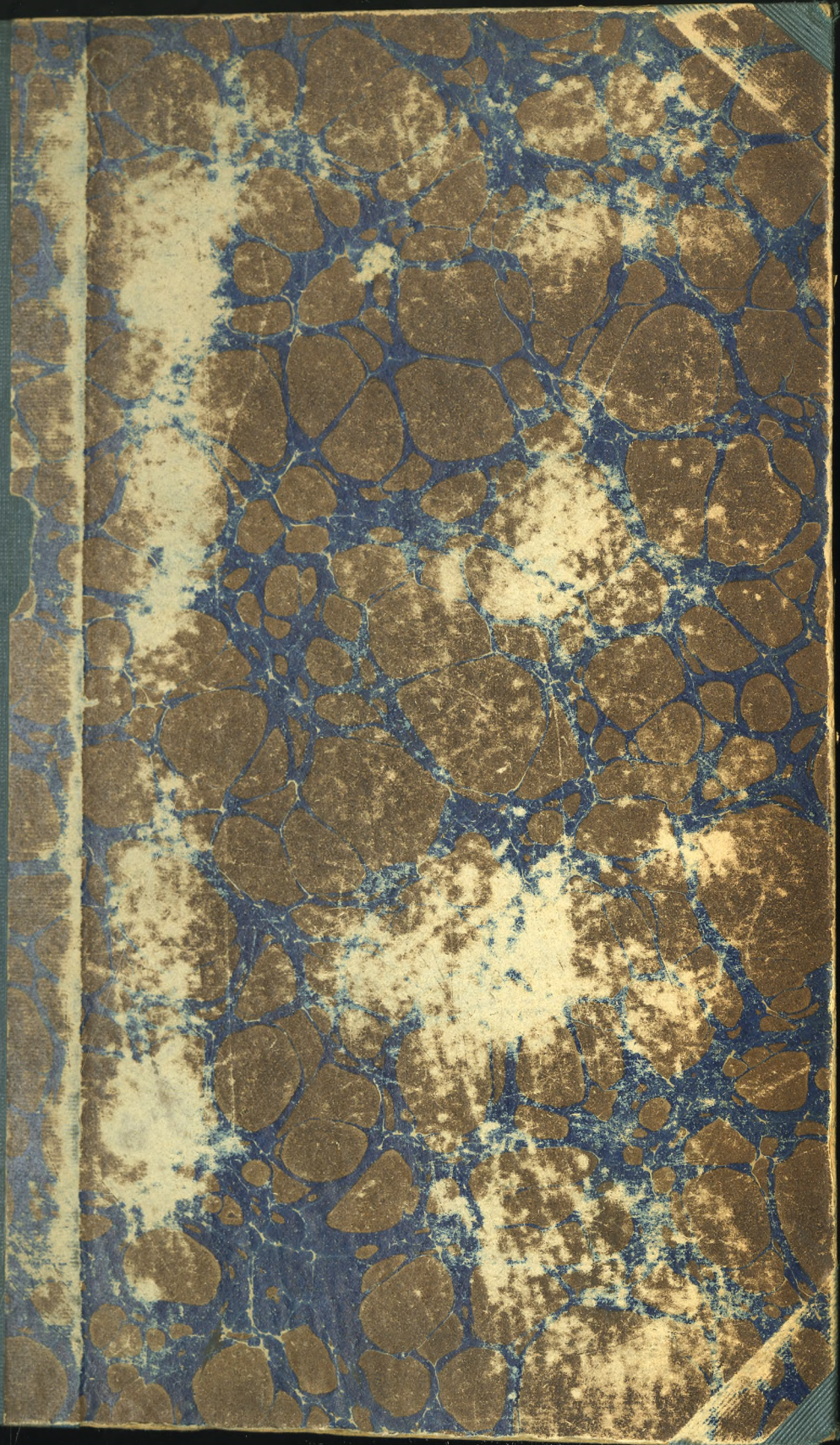

Politikai
röpiratok.

135.

135
1188

J E L E N T É S

Z E M P L É N M E G Y E

K Ö Z E G É S Z S É G I V I S Z O N Y A I R Ó L

1879-DIK ÉVBEN

Z E M P L É N M E G Y E B I Z O T T S Á G I K Ö Z G Y Ű L É S É N E K

B E M U T A T J A

C H Y Z E R K O R N É L,

Z E M P L É N M E G Y E F Ő O R V O S A,

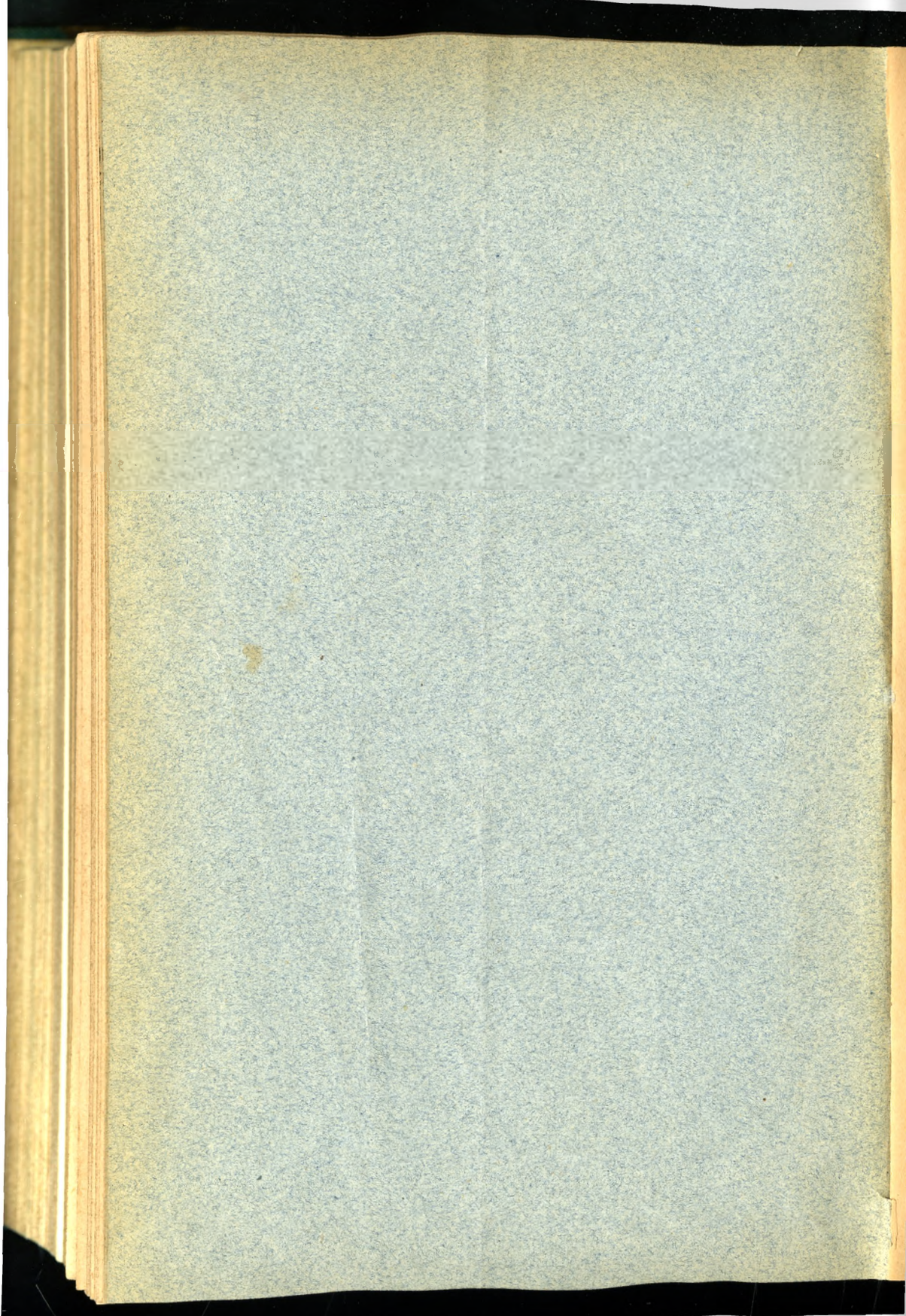
PERENCZ JÓZSEF REND LOVAGJA, A M. T. AKADÉMIA, AZ ORSZÁGOS
KÖZEGÉSZSÉGI TANÁCS, A BUDAPESTI K. ORVOSÉGYLET, A K. M. TER-
MÉSZETTUDOMÁNYI, — A MAGYARHONI FÖLDTANI, — ORSZ. RÉGÉSZETI
ÉS EMBERTANI TÁRSULAT, A BÉCSI CS. K. ÁLLATKÖVÉNYTANI EGYLET
BÉCSI BIR. FÖLDTANI INTÉZET TAGJA, SAT.

10

S Á T O R A L J A - U J H E L Y .

NYOMATOTT A „ZEMPLÉN” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1880.

J E L E N T É S

ZEMPLÉNMEGYE

KÖZEGÉSZSÉGI VISZONYAIRÓL

1879-DIK ÉVBEN

ZEMPLÉNMEGYE BIZOTTSÁGI KÖZGYÜLÉSÉNEK
BEMUTATJA

✓ CHYZER KORNÉL,

MEGYEI FŐORVOS.

SÁTORALJA-ÚJHELY.

NYOMATOTT A „ZEMPLÉN” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1880.

51672 001 617 17

DE BALLAGI GEZA.

Tekintetes Megyei Bizottsági Közgyűlés!

A törvényhatóságok közegészségi viszonyairól évenkénti készítendő s a kormánynak felterjesztendő jelentés alakját a nmg. m. k. belügyministeriumnak 1877. márczius 31. 13872. sz. a. k. rendelete a legkisebb részletekig szabályozza, s az a rendeletnek megfelelőleg fel is terjesztetett.

Itt bemutatott jelentésemben, eltérve az előirt minta helyenként száraz számadatainak s közérdek nélküli névszerinti kimutatásainak közlésétől, megtartva a jelentés főkeretét igyekeztem megyénknek jelen az 1876-iki XIV. t. cz. életbeléptetése óta, összefüggésben még be nem mutatott közegészségi szervezetét megismertetni, s az egyes szakaszokra vonatkozó megjegyzéseim által egyrészt egészségügyi szolgálatunk hü képét nyújtani, másrészt a közegészségügynek fontosságát, a minőnek azt a mai kor előhaladott szelleme ismeri kitüntetni.

Ha jelentésem olvasása folytán feltűnnék, hogy közegészségi hatóságaink törvény által előirt működéseinek összege talán nem eléggé felel meg a törvény kívánalmainak, azt nem annyira a tanácsadó egészségügyi közegeknek, mint inkább a törvény életbeléptetése kezdetleges nehézségeinek, — községi előljáróságaink tájékoztatlanságának — s közigazgatásunk általános bajainak méltóztassék felróvni.

Sátoralja-Ujhely, 1880. február 20.

Chyzer Kornél,

Zemplénmegye főorvosa.

KÖZEGÉSZSÉGÜGYI VISZONYAINK

1879-BEN.

I. Közegészségi állapot.

A közegészségi állapot általán véve rossz volt, — rosszabb az 1878-kinél, a rendkívüli mérvben elterjedt mocsárgerji lázak miatt.

II. Születések.

Ezek kimutatását elrendelte ugyan a közegészségügyi évi jelentés alakját megszabó kormányrendelet, de a tapasztalat azt közigazgatási viszonyaink mellett, egyrészt kivihetetlennek, másrészt hasznavehetetlennek igazolva 1879. márczius 29. 9326. sz. a. k. belügyminiszteri rendelet felmenti a jövőre nézve a törvényhatóságát, illetőleg a főorvosi hivatalt ezek kimutatásának kötelessége alól. Miután azonban ezek minden közegészségügyi statistikai számítás alapját képezik, s ismeretök nélkül azt sem tudhatjuk, hogy vannak e és hol közegészségi bajaink, fel kell azokat kutatnunk a hol lehet s megtalálhatjuk azokat egészen pontosan ha egy évvel későbbben is az országos statistikai hivatal közleményeiben. Ezekből szedtem ki a következő adatokat, melyeket hogy ne csak pusztá száraz számok gyanánt álljanak itt, több évről s viszonyítva az utolsó népszámlálás adataihoz vontam ki.

A népesség száma kiszámítva a születések és halálozások különbözete alapján következő volt megyénkben az utolsó 10 év alatt:

1869—70.	1870.	1871.	1872.
<small>népszámlálás</small>			
292.711	294.040	296.749	297.186

1873.	1874.	1875.	1776.	1877.
282.013	280 872	282.887	285.335	287.316

s hozzávéve a hiányosan beérkezett anyakönyvi másolatokból a járásorvosok által és általam összeállított 1878-ki adatokat, melyek szerint született 11661 s meghalt 9106 tehát 2555 lélekszámú szaporulat, a népesség száma volt 1878-ban: 289.871.

Ezen számok világosan mutatják, hogy megyénk lakossága normális viszonyok közt évenként kerek számmal kétezerrel szaporodik. Kivételt csak a 72. és 73-ki choleras évek s azok pusztítását még sinylő 74-ki év képez, mely 3 év alatt lakosságunk 16314 egyénnel fogyott, mely összegből 13896 kimutatott cholera okozta halál volt.

Ha e népesedi mozgalmat járásonként tekintjük, úgy az 1875. 1877. és 1878-ki adatok nyomán, mely évekről a születéseket és halálozásokat járásonként állítottam össze, azon szomorú következtetésre jutunk, hogy míg valamennyi többi járás lakossága a születések többlete által gyarapszik, a tokaji járásé ezen uton fogy. Ugyanis:

	született:	meghalt:	fogyott:
1875-ben	827	1039	212
1877-ben	487	512	25 ^{*)}
1878-ban	734	801	67

Ezen rendellenes körülményt, mely úgy látszik állandó s melyről más uton tudomásunk nem volt, a mennyiben még azt sem mondhatni, hogy járványos kórok itt inkább uralkodnának, mint a megye más járásaiban; legfeljebb annak tulajdoníthatni, hogy e járás majdnem kizárólag városokból áll, melyekben a lakosság szegényebb része igen rossz hygienicus viszonyok közt nyomorog.

Ezen szomorú körülményt ajánlom a járás orvosainak figyelmébe tanulmányozás végett.

A születések viszonya az orsz. st. hiv. közleményeiben¹⁾ 1877-ről már közölve lévén, ezen és összehasonlítolag az 1876-ki év adatait fogom itt elősorolni, hogy születési viszonyainkról általában tájékozva legyünk.

^{*)} több anyakönyvi másolat számtalan sürgetés daczára nem volt megkapható.

¹⁾ Magyar statistikai évkönyv. Hetedik évfolyam 1877. I. füzet.

Zemplénmegyében született:

	fiu	leány	összesen	esik 1 születés lélekre
1876-ban	6279	6053	12332	23
1877-ben	6232	6046	12279	23.

E tekintetben 1876-ban, mely év az előtte lefolyt évtizedben a legnagyobb születési számot mutatja, a mennyiben az egész országban átlag 21 lélekre esett egy születés, megyénk nem az első, de nem is utolsó hanem a Tisza jobbparti terület megyéi közt középen áll.

Fentiekből törvénytelen született:

	fiu	leány	összesen	az összes születések százaléka
1876-ban	364	325	689	5.57
1877-ben	345	339	684	5.56.

E tekintetben szerencsénkre hátul maradunk 1876-ban Abaujnak közel 9, Borsodnak 7, Beregnek, Gömörnek és Tornának 6-tos százaléka mögött s kedvezőbb viszonyúnak csak Sároست mondhatjuk, mely az 5-tös százalékot nem egészen éri el.

Halva születtek:

	törvényes	törvénytelen	összesen
1876-ban	27	2	29
1877-ben	37	3	40.

Holnapok szerint született:

1876-ban:

jan.	feb.	márt.	ápr.	máj.	jun.
1333	1316	1233	940	944	792
jul.	aug.	sept.	oct.	nov.	decz.
847	989	982	986	916	1054

1877-ben:

jan.	feb.	márt.	ápr.	máj.	jun.
1355	1120	1070	934	965	818
jul.	aug.	sept.	oct.	nov.	decz.
939	980	1083	1046	957	1012

Többes születések:

	száma	ikrek	hármások
1876-ban	173	172	1
1877-ben	206	204	2

A születeket illetőleg, melyeknek lefolyását tisztí orvosainknak figyelemmel kell kísérniök, rendellenes a következő számokban észleltetett járásonként: S.-a.-Ujhelyiben 15, Szerencs 6, Tokaj 4, Bodroglő 4, Gálszécs 8, Nagymihály 2, Homonna 8, Varannó 4, Sztropkó 5, Szinna 1.

Házasság kötöttetett:

1876-ban: 2937 — esett egy esketés: 96 lélekre,

1877-ben: 2462 — esett egy esketés 115 lélekre.

E tekintetben az 1877-ki év jelentékeny visszaesést képezett.

III. Kórállapot.

1. **Tájkórunk:** a váltóláz s a mocsárgerji lázak általában, melyek a lefolyt évben s kivált nyár közepén s ősszel nyilván a Tiszatöltésének több év óta elő nem fordult szakadása s a Bodroglőnek ennek folytán történt elöntése s az ott hátramaradt tavak és pocsoltyák kigőzölgése s különben is megyeszerte nedves időjárás folytán rendkívüli számban és súlyos alakokban szaporodtak el. Legveszesebb alakjai a Bodroglőn Rad községben fordultak elő, hol már május hóban három egyén a váltóláz első rohamának esett áldozatul. A váltólázon kívül még a következő fertőző kórok is mutatkoztak szembetűnő számban s járványnyá is szaporodtak itt ott — bár nagyobb terjedelmet s jelentőséget egyik sem ért el.

2. **A küteges hagymáz** hasonlólag mint 1878-ban szintén csak egy községben Pazdicson észleltetett gyakoribb szórványos esetekben márczius hóban.

3. **A hasi hagymáz** S.-a.-Ujhelyben az 1878-ki évről felmaradva január havi 10 megbetegedési esetből 4 egyént ragadott el. Márcziusban ismét több szórványos esete észleltetett az ujhelyi és nagymihályi járásokban. Áprilban Telepóczon a szinnai járásban járványt képezett, hol 619 lakosu községben 25 megbetegedés s 4 halálos fordult elő; ősszel szünetelt s csak novemberben találkoztunk ismét számos szórványos esetével a homonnai és sztropkói járásokban.

Megyénk alvidékét ez évben feltűnőleg kímélte.

4. A hólyagos himlő ez év folytán igen sok helyütt rémületbe ejtő a lakosságot, de nagyobb kiterjedést sehol sem nyert.

Január hóban 1878-ról felmaradva a gálszécsi járás több községében uralgott s a homonnai járásban Topolovkán, de itt csak néhány esett fordult elő.

A gálszécsi járásban s különösen Terebesen fenmaradt kiváló kórnak februárban is, hol csak márcziusban enyészett el, de ekkor még a sztropkói járásban s a nagymihályiban különösen Hegyiben (8 eset) lépett fel.

Ápril, május és június hónapokban folyton gyakoriak voltak szórványos esetei a sztropkói járásban, a homonnaiban s különösen Szukón és J.-Hosszumezőn, a varannói járás sok községében, ismét a gálszécsi járásban s most már lejjebb hatolva a bodrogközben különösen Perbenyiken, s a tokaji és szerencsi járásokban is.

Julius, augusztus, szeptember és october hónapokban szünetelt, ekkor a mocsárgerji lázak a többi fertőzési bántalmat mondhatni kiszorították s novemberben is csak a papinai orvosi kör egyes községeiben s deczemberben a homonnai járás Mezőlaborcz községében, de ekkor itt nagyobb számmal mutatkozott.

A himlő megakadályozását célzó intézkedések közül az ismételt oltás a gálszécsi járásban erélyesen foganatosított.

5. A roncsoló toroklob hasonlólag több helyütt ijesztőleg mutatkozott.

Áprilban B.-Keresztúrban 5 eset, -- júliusban Terebesen 4, Szerencsen 6 eset.

Szeptemberben az ujhelyi járásban Legenyén s a gálszécsiben Egresben helyi járványnya nőtte ki magát, hol ezen s a következő hóban Legenyén 610 lakos közül 5 s Egresen 396 lakos közül 12 gyermek eset áldozatául.

Novemberben S.-a.-Ujhelyben fordult elő 7 eset, 3 halálos kimenetellel.

S deczemberben több helyütt a megyében, de csak egyes esetekben.

Ugy a kormánynak, mint a törvényhatóságnak erélyes intézkedései, melyeket ezen vészes, az ország több vidékének fiatal nemzedékét majdnem teljesen kiirtó kór ellen elrendelünk többnyire hajótörést szenvednek népünknek határtalan indolen-

tiáján s valóban csak a kórnemtő enyhe foka óv meg bennünket a pusztulástól

6. A vörheny, mely februárban a nagymihályi járásban mutatkozott, ugyanekkor s márcziusban a sztropkói járásban is gyakrabban észleltetett s itt roncsoló toroklobbal szövetkezve, de áprilban alábbhagyott.

Nyáron szünetelt s csak novemberben észleltettek ismét egyes ritka esetei s leginkább a szerencsi járásban.

7. A kanyaró januártól június végéig nagyobb kiterjedésben uralgott, de enyhén kivéve a nagymihályi járást, hol júniusban igen rosz indulatu alakjai észleltettek. Kiterjedése az egész megyét magába foglalta Mezőlaborcztól Tállyáig.

Juliusztól — decemberig nem volt; ekkor ismét Patakon lépett fel nagy kiterjedésben, de igen enyhén.

8. A vele rokon hőkhurut, mely 1878-ban az év első felében némileg helyettesítőleg a megyét úgy lepte el mint most a kanyaró, czidén igen ritka esetekben volt látható s csak a papi-nai orvosi körben költött figyelmet november hóban.

9. A vérhas ez évben sokkal ritkább volt mint máskor s csakis octoberben tűnt fel az ujhelyi és szerencsi járásokban.

Kórházaink betegedési mozgalma
az alábbi kimutatásból látható.

Á p o l t a t o t t						
	összes beteg	gyógyult	javulva v. javulatlan el- ment	meghalt	vissza- maradt	ápolási napok száma
1. Zemplénmegyei közkór- házban	560	438	26	54	42	14974
2. S.-a.-ujhelyi izraelita kór- házban	42	25	8	6	3	828
3. Nagymihályi járási kór- házban	177	128	29	10	10	5493
4. Sárospataki ref. főiskolai kórházban	136	117	5	1	13	1239
5. S.-a.-ujhelyi k. fegykór- házban	46	38	1	4	3	1137
Összesen	961	746	69	75	71	23491

IV. Halálozás.

A halottkémi intézmény, melynek minden községben való behozatalával tekintet nélkül arra, van-e ott irni olvasni tudó ember vagy nincs, törvényhozásunk a többi európai mivelt államokat, daczára a kellő erők hiányának, meg akarta előzni, mint előre látható volt keresztülvihetetlen lévén s ott, hol azt a törvénynek megfelelőleg kezdetben, tulbuzgóságunkban életbe léptettük csak a nép haszontalan megterheltetésének bizonyulván; ezen uton statisticailag használható adatokat gyűjteni nem lehet.

Ezek kipuhatólása végett s csakis az anyakönyvek alapján, szintén az orsz. stat. hivatal évkönyveihez kell fordulnunk.

Ezek szerint meghalt :

	finemü	nőnemü	összesen	1000 lakos közül
1876-ban	5319	4565	9.884	33
1877-ben	5312	4986	10298	34.

E tekintetben 1876-ban is jobb volt minálunk a halandósági arány mint Abauj, Borsod, Sáros, Ung és Torna megyékben s jobb mint az átlagos országos arány, mely szerint minden 1000 lakos közül 35 halt meg. Hasonló kedvező viszonyban voltunk 1876-ban az országszerte hirhedt gyermekhalandóságot illetőleg. Ugyanis.

A halottak közt volt :

	öt éven alóli gyerek	az összes halottak %
1876-ban	4349	44.00
1877-ben	4662	45.27.

E tekintetben a Tisza jobbparti terület megyéi közt csak Bereg és Gömör állapota volt jobb megyénkénél, míg Sárosban 50 és Szepesben 52-től felül emelkedett az öt éven alóli gyermekek halandóságának százaléka az összes halottak közül s e terület átlagos százaléka 46.51. volt.

V. Védhímlő oltás.

A védhímlő oltás sikeresebb keresztül vitelére 31 oltókerület alakítottatott s ugyanannyi oltó orvos működött. Beoltott összesen 11583 gyerek; — 1040-nél több mint 1878-ban.

Különös hatósági intézkedések nem voltak szükségesek.

VI. A rendőri bonczolatok, hullavizsgálatok, öngyilkossági esetek s rendőri beavatkozást igénylő bujakór esetek számaít járásonként, az alábbi tábla mutatja.

J á r á s	bujakór	rendőri hullavizsgálat	rendőri bonczolás	öngyilkosság
Sátoralja-ujhelyi	6	28	1	4
Szerencsi	7	16	2	3
Tokaji	6	6	2	7
Bodrogközi	1	3	5	2
Gálszécsi	11	5	5	1
Nagymihályi	2	7	1	3
Homonnai	13	7	1	3
Varannói	1	10	2	2
Sztropkói	—	6	3	1
Szinnai	16	5	2	2
összesen	63	93	24	28

A rendőrileg vizsgált hullák közül 6 a december havi nagy hideg áldozata volt.

Bonczolás azért van aránylag oly kis mennyiségben kitüntetve, mert azok, hol külerőszak nyomai találtak, legtöbbször törvényszék részéről rendeltetvén el, a rendőriek közé nem soroltattak.

Az öngyilkosságok, melyek négygyel meghaladták az 1878-dikiakat, következő neműek valának:

Felakasztás által véget vetett életének 11 férfi, 3 nő.

Ezek közül 2 nő és 1 férfi börtönben akasztotta fel magát.

Vizbe ülte magát 3 férfi.

Phosphorral megmérgezte magát 2 nő — az egyik megmentetett.

Torkát metszette 1 férfi.

Lövés által megölte magát 8 finemü, — ezek közül egy 14 éves gymnasialis tanuló s egy jogász.

VII. Gyógyszertárak.

A lefolyt évben új gyógyszertár nem állítottott fel; de egynek felállíttatása Gesztelyen pártolólág ajánltatott a m. kormánynak.

Reáljogu gyógyszertár kettő adatott el szabad kézből, egy S.-a.-Ujhelyben s egy Tokajban.

Bérlőt cserélt a tállyai gyógyszertár. A szabályszerűen megvizsgált 17 nyilt s 8 kézi gyógyszertárban, hatósági intézkedést igénylő rendellenesség nem találtatott.

Kézi gyógyszertárakat alispáni engedélylyel tartanak: a gesztelyi, velejteji, czékei, m.-izségi, málczai, vásárhelyi, papinai és mezőlaborczi, körorvosok. Az erdőbényei, sztakcsini és szinnai orvosok állomásaikról lemondván, a kezökön volt gyógyszertárak megszűntek.

VIII. Közegészségügyi személyzet.

A közegészségügyi személyzet létszámát s járások és lélekszám szerinti eloszlását, ugy a lefolyt 1879-ki valamint a haladás kitüntetése okáért a 10 évvel ezelőtti létszám szerint a következő tábla mutatja.

Z e m p l é n										
	s.-a.-ujhelyi		szerencsi		tokaji		bodrogközi		gálszécsi	
	j á r á s									
	l a k o s s á g									
	37194		34463		20807		39740		29807	
	1870	1879	1870	1879	1870	1879	1870	1879	1870	1879
Orvostudor	10	14	1	5	5	6	3	2	2	5
Sebész	4	4	5	2	4	2	1	—	2	1
Állatorvos	2	2	1	2	1	1	—	—	—	—
Megyei állatorvos . . .	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
Okleveles bába	19	23	6	13	10	13	6	7	5	4
Nyílt gyógyszertár . . .	3	3	3	3	4	4	1	1	2	2
Kézi gyógyszertár . . .	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1
Egy orvostudor lélekre	3719	2656	34463	6892	4161	3467	13246	19870	14903	5961
Egy orvostudor vagy se- bész lélekre	2656	2066	5743	4923	2312	2600	9935	19870	7451	4967
Egy okleveles bába lé- lekre	1957	1615	5743	2651	2080	1600	6623	5677	5961	7451
Járásorvos	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Községi vagy } állomás	—	4	—	5	—	4	—	3	—	3
Körorvosi van } orvos .	—	4	—	4	—	3	—	1	—	3
Okleveles bába tartá- sára köteles község . .	—	2	—	9	—	6	—	4	—	2
Ezekből van hivatalos bába községben	—	1	—	8	—	2	—	—	—	2

m e g y e

Nagyimihályi		varannói		sztrókói		homonnai		szinnai		Összesen a megyében			
s á b a n													
s z á m a													
35788		24066		13496		54633		31318		23315		29277 ¹	
1870	1879	1870	1879	1870	1879	1870	1879	1877-ben szerve- zett já- rás	1870	1879	1870	1879	
4	4	2	4	—	1	3	5	—	30	46			
—	1	2	1	2	—	1	1	2	21	14			
—	—	—	—	—	—	1	1	—	5	6			
—	—	—	—	—	—	1	1	—	3	3			
5	4	4	2	1	2	4	5	—	60	73			
1	1	1	1	1	1	1	1	—	17	17			
—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	8			
8947	8947	12033	6016	—	13496	18199	6263	—	9759	6364			
8947	7157	6016	4813	6748	13496	13649	5219	11657	5740	4879			
7157	8947	6016	12033	13496	6748	13649	6263	—	4879	4010			
1	1	1	1	1	1	2	1	—*)	11	10			
—	3	—	3	—	1	—	2	3	—	31			
—	3	—	2	—	—	—	2	2	—	24			
—	2	—	1	—	1	—	2	1	—	30			
—	1	—	1	—	1	—	1	—	—	17			

*) a járásorvos lemondván, állása ideiglenesen helyettessel van betöltve.

Fenti táblázatban a népesség számának kimutatására az 1869. 70-ki népszámlálás eredményét vettem a számítás alapjául, miáltal akkori számításaim érintetlenül maradtak s a mostaniak is egészen helyesek, a mennyiben mint a születéseknél kimutattam, az átlagos 2000 lélekkel való évenkénti szaporodást számba véve, 1879. végével népességünk száma legfeljebb néhány százzal fog különbözni az 1869-kitől.

Községi és körorvosi állomásaink az 1876. XIV. t. cz.-nek megfelelőleg következők: 1. Orvost tartani köteles: S.-a.-Ujhely 2. Önként tart községi orvost Tarczal, Tokaj és Erdőbénye, utóbbinak állomása lemondás folytán betöltetlen.

3. Orvossal bíró köreink a következők: Sárospatak, Velejte, Czéke, Megyaszó, Gesztely, Tályá, Mád, Tolcsva, Királyhelmeicz, Gálszécs, Terebes, Cselej, (most M.-Izsép) Nagymihály, Málcza, Vásárhely, Varannó, Sókut, Homonna, Mezőlaborcz, Papina, Nagy-Kemencze, (most Cz.-Hosszumező) összesen 21.

4. Részint még be sem töltött, részint halál vagy lemondás folytán orvossal még nem bíró köreink a következők: Girincs, Agárd, Páczin, Dobra, Sztropkó és Sztakcsin, összesen 6.

Okleveles szülésznyt tartani a törvény értelmében következő 30, 1200 lakosnál többet számláló községünk volna köteles:

1. Azon községek, melyek tartanak: S.-a.-Ujhely, Gesztely, T.-Lucz, Mád, Megyaszó, Monok, Hernád-Németi, Szerencs, Tályá, O.-Liszka, Tarczal, Gálszécs, Terebes, Nagymihály, Varannó, Sztropkó, Homonna összesen 17.

2. Azon községek, melyekben még nincs: Sárospatak, Harkány, Erdőbénye, B.-Keresztur, Tokaj, Tolcsva, Agárd, Czigánd, Királyhelmeicz, Lelesz, Lasztomér, Cz.-Hosszumező, Szinna összesen 13.

Nagyon óhajtandó volna, hogy a második csoportban említett községeknek, melyek pedig egy kettő kivételével épen nem szegényebbek az első csoportbelieknél, előljárásságai szintén sietnének a 4 év óta fenálló törvény követelményének eleget tenni s aránylag csekély 40—60 frnyi áldozattal igyekeznének számtalan ember életet megmenteni, mely különben a tudatlan babonás parasztabák kontárkodásának esik áldozatául. S feltűnő, hogy épen a magyar faj lakta alvidék legkevésbé ügyel az önfentartás eme első kötelességére.

Hátha ezen körülmény is egyik szomorú oka a tokaji járás fent említett pusztulásának, melynek négy oly nagy községe mint E.-Bénye, B.-Keresztur, Tokaj és Tolcsva, melyek együttvéve a járás lakosságának felénél jelentékenyen nagyobb részét képezik, a kontár bábáknak dobja oda áldozatul szegényebb sorsu, okleveles magán bábát fizetni nem képes lakosságát!

Okleveles szülésznők dolgában különben is nem a legjobban állunk. Van ugyan megyénkben 73, mely szám ha a megye lakosságára egyaránt volnának elosztva, 4000 lélekre esnék egy: csakhogy itt azon körülmény merül fel, miszerint legnagyobb részük az értelmesebb osztályt keresve, a városokat keresi fel s a falusi különben is indolens, az új szülöttel nem sokat törődő nép, a babonás tudatlanok kezeiben marad. Így például leszámítva a 73-ból a S.-a. Ujhelyben nagy részt majdnem kereset nélkül tengődő 16 okleveles bábát, marad 57, mely más 30 községben lakik s így megyénkben 400 mond négyszáz községnél több, tanult szülésznői segítség nélkül marad.

Ezen országszerte nyomorult állapoton segitendő, állított fel ugyan a kormány Pozsonyban és N.-Váradon bába képezdékét, de ezek mi tőlünk oly távolra esnek, hogy azok jótéteményét nem igen élvezhetjük, annál kevésbé, miután még megyénkben nem akadt község, mely daczára a kormány által is nyújtott segélynek, a maga költségén képeztetett volna szülésznőt magának.

Ezen szomorú állapoton legalább némileg segitendő, javaslatomra törvényhatóságunk kieszközölte a kormánynál a bába oktatáshoz elkerülhetlenül szükséges phantomot s ennek segélyével a gálszécsi és nagymihályi járásorvosok járasaik parasztbábáit több heti tanfolyamon át oktatva, az első 26, a másik 44 parasztbábát tanított ki, melyek főorvosi képesítéssel láttattak el. Jelenleg a homonnai járás parasztbábáin van a sor.

IX. Közegészségi hatóságok működése.

A fentebb már említett 1877-ki 13872. sz. a. k. belügyminiszteri rendelet szerint, hogy a közegészségi hatóságoknak az 1876. XIV. törvényben megszabott működése s tevékenysége megbirálható s netáni hiányok orvoslása elrendelhető legyen: az

évi közegészségügyi jelentéshez még e következő kimutatások csatolandók*.

E kimutatások rovatai mind elő vannak írva s hogy a hivatalos eljáráson könnyítve s az egyöntetű legyen, tisztí és körorvosaink a vizsgálatok megejtésénél egyforma jegyzőkönyvi nyomtatványokat használnak. Az alábbi rovatos kimutatásokba általam csakis azok lettek beigtatva, a melyekről a hatóságilag vagy községi előljárók által is aláirt jegyzőkönyv a jelentéshez mellé-keve lön.

A) Az egészségre ártalmas tápszerek és italok, valamint az egészségre veszélyes tárgyak vizsgálatainak s ellenőrzésének kimutatása.

Vizsgálat tárgya	Szemplék	Lefog- lalás	El- kobzás	Vegy- vizsgá- lat	Jegyzet
	s z á m a				
Élelmi szerek	458	37	57	—	
Tápszerek	88	9	9	—	
Italok	154	2	3	I	
Az egészségre ártalmas edény	60	—	I	—	
Jogosítlanul tartott gyógy- szerek	29	5	5	—	
Jogosítlanul tartott mé- reg	9	I	I	—	
Méreg tartalmu szövetek	2	I	—	—	
Ragályos ruhák és egyéb használati tárgy	I	I	—	—	
Összesen	801	56	76	I	

Fenti szemléknek járasonkénti eloszlását az alábbi táblázat mutatja :

Vizsgáltattak :

Járás	Élelmiszerek	Tápszerek	Italok	Az egészségre ártalmas edény	Jogosítlanul tartott gyógy- szerek	Jogosítlanul tartott mérgeg	Mérgeg tartal- mi szövetek	Ragykos ruhák és egyéb hasz- nálati tárgy	Jegyzet
S.-a.-ujhelyi .	36	12	29	2	—	—	—	—	
Szerencsi . . .	26	3	25	—	2	—	—	—	
Tokaji	4	—	7	5	4	4	1	—	
Bodrogközi . .	—	—	—	—	—	—	—	—	
Gálszécsi . . .	3	1	7	—	—	—	—	—	
N.-mihályi . .	4	7	20	1	17	3	—	—	
Varannói . . .	11	12	6	—	—	—	—	—	
Sztropkói . . .	368	48	56	52	5	1	—	—	
Homonnai . . .	5	5	4	—	1	1	1	1	
Szinnai	1	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen .	458	88	154	60	29	9	2	1	

Mint e két táblázatból kiderül, az ez iránybani orvosrendőri szolgálat elég erélyesen foganatosított s aránylag máshoz elég sikeresen is, mert az egészségre káros ételmi- és tápszereknek sok esetben történt megsemmítése által sok bajnak eleje vétetett.

B) A gyermekekre való felügyelet kimutatása.

Közigazgatási terület.	Hány gyermekre gya- koroltatott felügyelet	Hány engedély adatott meg		Hány engedély tagadtatott meg		Hét évnél fiatalabb gyermeknek gyógyi- tása elmulasztásának	E részbeni elmu- lasztások	Jegyzet
		csecsemők szoptatására	kisdedek daj- kálására	csecsemők szoptatására	kisdedek daj- kálására			
Járások:						s z á m a		
S.-a.-Ujhelyi .	—	—	—	—	—	104	—	
Szerencsi . . .	3	1	—	—	—	10	—	
Homonnai . . .	2	—	2	—	—	6	—	
Szinnai	—	—	—	—	—	3	—	
Összesen*) .	5	1	2	—	—	123	—	

*) meg nem jelölt járásokból adat nem jött be.

Fenti kimutatásból kitűnik, hogy községeink előljáróságai nem bírnak érzékkel a törvénynek a gyermekekről való gondoskodása iránt s ember fölötti dolgot tételez fel a fizetésüket a községi előljárók útján huzó, (vagy nem is huzó) községi vagy körorvosokról, ki azt kívánja, hogy ők minden lépten, nyomon panaszt emeljenek a törvényt végre nem hajtó közegek lanyhasága ellen a feljebb való hatóságnál.

S így e rendszer megváltozásáig nem marad egyéb hátra, mint a papíron levő törvény végre nem hajtásának vagy kijátzásának kimutatása.

C) Az iskolák közegészségi tekintetben való megvizsgálásának kimutatása.

Iskola minősége	Szemlék száma	Találtatott						Jegyzet
		zsfolás	rosz szellőzés	tisztálatlanság	Ragályos vagy járványkór	A járvány miatt hatóságilag bezárított	A járvány megszűntével hatóságilag megnyitott	
Tanoda .	4	—	—	—	—	—	—	—
Népiskola	117	20	16	21	7	9	9	—
Növelde .	3	—	1	—	—	1	1	—
Óvoda . .	2	—	—	—	1	1	1	—
Izraelita zugiskola	1	—	—	1	—	—	—	—
Összesen	127	20	17	22	8	11	11	—

Fenti kimutatás szemlék száma szerint járásonként.

J á r á s:	Tanoda	Népiskola	Növelde	Óvoda	Izr. zugiskola
S.-a.-ujhelyi . . .	2	19	3	1	—
Szerencsi	—	32	—	1	1
Tokaji	—	10	—	—	—
Bodrogközi . . .	—	1	—	—	—
Gálszécsi	—	6	—	—	—
Nagymihályi . .	—	5	—	—	—
Varannói	—	9	—	—	—
Sztropkói	—	9	—	—	—
Homonnai	2	22	—	—	—
Szinnai	—	4	—	—	—
Összesen . .	4	117	3	2	1

Hogy orvosi közegeink e tekintetbeni többnyire sikertelen fáradozása nyom nélkül ne maradjon, minden iskola-vizsgálati jegyzőkönyvet két példányban vétettem fel, melynek egyikét további hivatalos eljárás, vagy tudomásvétel végett a megyei k. tanfelügyelői hivatalhoz teszek át. Sajnos azonban, hogy ennek is csak az állami iskolákra van közvetlen befolyása s a felekezeti iskoláknál talált hiányok, vagy meg sem talált iskolák ellen követendő és követhető eljárás ritkán vezet célra.

D) A közhelyiségek megvizsgálásának kimutatása.

Helyiség:	Szemlék száma	H i á n y o k					
		zsúfolás	rosz szellőzés	tisztátalanság	ártalmas légnem	életveszélyes körülmények	ragályos vagy járványos körök
Gyárak	5	—	—	—	—	I	—
Műhelyek	50	—	—	10	10	—	—
Rendőri fogház . . .	3	—	—	—	—	—	I
Börtön	6	—	—	—	—	—	I
Mészárszék és vágóhidak	89	—	—	14	1	I	—
Bányák	—	—	—	—	—	—	—
Vendéglő	35	—	5	5	3	—	—
Korcsma	167	17	13	51	4	—	2
Egyéb	18	—	1	1	2	—	—
Összesen	373	17	19	81	20	2	4

Ugyanez járások szerint:

J á r á s	Gyárak	Műhelyek	Rendőri fogházak	Börtön	Mészárszék és vágóhid	Bánya	Vendéglő	Korcsma	Egyéb
S.-a.-ujhelyi	—	—	—	—	27	—	12	29	1
Szerencsi	1	—	—	—	24	—	—	17	4
Tokaji	—	—	1	4	8	—	1	16	—
Bodroközi	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Gálszécsi	1	—	—	—	1	—	—	7	—
Nagymihályi	—	—	—	—	7	—	5	5	11
Varannói	—	—	—	—	3	—	—	22	—
Sztropkói	1	50	2	2	6	—	13	52	2
Homonnai	2	—	—	—	13	—	4	19	—
Szinnei	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	5	50	3	6	89	—	35	167	18

E) Egészségtelen lakások megvizsgálásának kimutatása:

Az ártalmas helyiség minősége	Hatósági szemlék száma	Lakhatási engedély (városokban)	Kitisztítás és fertőtlenítés	Kiürítés	Hatósági felgyelmeztetés	Átalakítás	Eltiltás
Egészségtelen lakás	85	—	8	2	80	3	3
Zsufolt lakás . . .	9	—	1	1	1	1	—
Pincze lakás, putri .	3	—	3	3	3	3	—
Ragályos betegség utáni lakás	4	—	4	1	4	—	1
Ganéjjal stb. szennyezett lakás, nyitott csatornák	3	—	3	—	1	1	1
Ujonnan épült ház .	2	—	2	—	—	—	—
Összesen . .	106	—	21	7	89	8	5

Ugyanez járások szerint:

J á r á s	Egésztelen lakás	Zsúfolt lakás	Pince lakás, putri	Ragályos betegség utáni lakás	Ganéjjal sat. szennyített lakás, nyílt csatorna	Ujjonnan épült ház
S.-a.-Ujhelyi	71	—	—	—	—	—
Szerencsi	—	3	—	—	—	—
Tokaji	1	—	—	—	—	—
Bodrogközi	—	—	—	—	—	—
Gálszécsi	—	—	—	—	—	—
Nagymihályi	4	—	—	—	—	—
Varannói	—	—	—	—	—	—
Sztropkói	7	5	3	4	3	2
Homonnai	1	1	—	—	—	—
Szinnai	1	—	—	—	—	—
Összesen	85	9	3	4	3	2

F) A rendőrileg bejegyzett kéjnök száma csak átlag volt 15-re megállapítható, miután havonként folytonosan változik. Közülök az egész év folytán 13 találtatott bujakórosnak s ugyanakkor kórházba is szállított.

G) Az 1876. XIV. t. cz. 15. §-a alapján iparüzletekből a közegészségre felmerült káros befolyások elhárítása tárgyában hatósági intézkedés nem volt szükséges.

A megyei szegények gyógyításából eredő költségek

a lefolyt évtizedben egy évben sem tettek ki annyit, mint 1879-ben, mit egyrészt az inségnek, másrészt a sok és igen drága chinint igénylő mocsárgerji lázagnak tulajdoníthatni. Alább ezen költségek részletes kimutatását közlöm és pedig összehasonlítás kedvéért az 1878. éviéket is.

Gyógyszertár helye	Vény szám		K i a d á s				Jegyzet
	1878	1879	1878		1879		
			frt	kr.	frt	kr.	
S.-a.-Ujhely . . .	527	944	261	87	584	15	
Szerencs	312	326	125	41	116	35	
Tállya	344	244	140	44	123	11	
Mád	284	215	189	33	199	73	
Tokaj	102	186	40	66	84	23	
Tarcal	32	23	15	80	15	37	
Tolcsva	464	586	231	30	332	78	
Sáros-N.-Patak .	155	152	67	57	89	30	
K.-Helme cz . . .	23	50	9	54	25	76	
T.-Terebes	137	155	83	69	128	75	
Gálszécs	440	516	343	50	367	22	
Nagymihály . . .	80	139	49	11	107	65	
Varannó	556	705	332	37	487	35	
Homonna	287	359	172	66	235	37	
Sztropkó	190	314	150	48	294	37	
Osszesen	3933	4914	2213	73	3191	49	

Sorozási statisticánk.

Ha a statisticának valamennyi többi ágára ama francziának tréfás meghatározását alkalmaznók is, hogy az: hazugság számokban kifejezve — a sorozási statistica kell, hogy e tekintetben kivételt képezzen, mert az emberiségnek csakis ezen osztályából lehet egészen pontos biostatikus alapokat nyerni, mivel itt a lakosságnak egy bizonyos egy forma koru összes egyénei vezetnek elénkbe. És sajátságos, hogy a statisticának épen ezen

ága, kivéve a katonaság részéről közölt hivatalos adatokat, hazánkban nemzetiségi szempontból nem tanulmányoztatott kellőképpen. Csakis a legutóbbi időkben fejleszté ki reá figyelmét fővárosunk jeles statisticusa Körösi.

Megyékenti feldolgozása pedig tudtommal egészen parlagon hagyatott, daczára a megyék papíron meglevő statistikai bizottságainak.

Kevés szabad, e célra fordítható idővel rendelkezve, kevés lesz az is, mit e térről nyújtani képes vagyok s csakis lakosságunknak az elmúlt 1879-ki évi sorozás eredményéből látható hadképességéről fogok nyújtani néhány adatot, mely azonban szintén érdekes, a mennyiben az egyes egymástól e tekintetben nagyon elütő járások lakosságáról, illetőleg annak fejlettségéről és satnyaságáról nyujt felvilágosítást.

Az 1879-ik évben.				
Járásban :	volt az állítási lapstromba felvett hadköteles	megjelent s megvizsgáltatott	bcsoroztatott	alkalmas volt minden -ik :
S.-a.-ujhelyi . .	974	727	131	5
Szerencsi . .	927	766	120	6
Tokaji . . .	518	399	35	11
Bodrogközi . .	1129	891	119	7
Gálszécsi . . .	882	616	139	4
Nagymihályi .	1003	773	144	5
Varannói . . .	680	543	104	5
Sztropkói . . .	406	312	33	9
Homonna, Szinna	1571	1339	146	9
Összesen . .	8090	6366	971	átlag 6

Mint a fentebbi számokból látható, (melyeknél a törtékre nem voltam tekintettel) legerőteljesebb gálszécsi járásunk leginkább tótokból álló lakossága s hadképességi százalékát illetőleg ezen évben egy járás sem mérkőzhetett vele. Utána jön a nagymihályi és ujhelyi járásoknak magyar és tótokból vegyes s a varannói járásnak kizárólag tót lakossága. Csak ezekután jön a tiszta magyar szerencsi és bodrogközi járás, mely utóbbi aránytalanul sok törpét s egyes bodrogparti helységekből golyvásokat s egész terjedelméről igen sok lépdagost felmutat. A homonnai szinnai és sztropkói járások orosz és tót lakossága már jelentékenyen hanyatlik hadképességi százalékát illetőleg; itt már sergenként jelentkeznek a törpék és golyvások s az arány még sem oly ijesztőleg rossz, mint a tokaji járásban, mely városainak satnya s legzsengébb korában már szőlő hegyeit kapával nehezen mivelő lakosságából már csak minden 11-ik legény válik be katonának.

Ugy ezen szomorú körülmény, mint ama fentebb említett másik, hogy t. i. lakosságunk a tulnyomó halálozás által csak ezen járásban fogy, intő példa kell hogy legyen, hogy a hatóság ezen járás mostoha viszonyain némi módon lendíteni igyekezzék.

Lebészeti viszonyaink

Ezek ösmeretét a meteorologiai és földdejelességi m. kir. központi intézettel összefüggő s észleleteiket annak műszereivel eszközlő, a nagymihályi és sárospataki gyógyszerész urak által kezelt állomásoknak köszönjük.

Hogy ebbeli viszonyainkról melyek pontosabb ismerete úgy a közegészségügyre, mint a mezei gazdára és szőlőművelőre oly annyira fontos legalább némi felvilágosítást adjak, kivonatban közlöm itt a fentidézett országos intézet évkönyveiből állomásaink ki és átszámított adatainak főbb eredményeit.

Állomásainknak abszolút tengerszini magassága következő: Nagymihály 92.5 — Sárospatak 121.3 meter. A két állomás eddig összeállított kimutatásainak eredménye főbb vonásokban következő:

Év	Légnymás évi			Léghőmérsék			Pára nyomás közép	Viszonyos nedvesség közép	Felhőzet közép	Csapadék összeg	Napok száma						Szélosztás							
	közép	maxim	minim	közép	maxim	minim					csapa- deklal	hóval	tégeso- vel	ziva- tartal	vihar- tal	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	
1877	753.3	769.6	736.1	9.8	37.0	-17.3	?	?	3.6	563	74	—	0	9	—	346	78	170	25	310	21	83	39	23
1876	752.2	770.9	731.1	10.0	36.3	-20.1	7.6	74	—	1105	89	15	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1875	751.9	767.9	728.4	8.7	35.1	-22.4	?	?	?	801	95	20	3	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1874	752.4	769.6	733.7	9.6	35.2	-18.1	8.2	8.4	4.1	?	?	?	?	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Év	1)	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1877	?	?	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1876	?	767.2	731.7	?	—18.5	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
1875	751.0	764.1	732.0	8.7	33.3	-18.4	?	?	4.5	?	?	?	1	5	41	261	30	82	9	75	23	169	60	386
1874	751.2	767.9	732.8	9.8	32.6	-14.2	7.7	79	3.0	?	72	14	2	3	39	511	114	52	7	138	24	101	148	0

) Egyes holnapokról széló kimutatás a postán elveszvé, az évi átlagok nem voltak kiszámíthatók.

Igen üdvös és kívánatos volna, hogy gazdasági egyesületünk tegye meg arra nézve a szükséges lépéseket, miszerint a climaticus tekintetből úgy megyénkre, mint országunkra oly annyira érdekes Hegyaljánkon még egy állomás rendszeresítsék; mire nézve a tarczali vinczellérképezdét, mint e célra kiválólag alkalmas pontot ajánlom az illetők figyelmébe.

Az állategészségi viszonyok

az év első 3 negyedében kitünők voltak; de az év vége felé hirtelen a legrosszabbra fordultak, mert a mëtely oly annyira elszaporodott, hogy különösen a felvidéknek juh állománya általa mondhatni megsemmisült. S nem csak a juhot pusztította ki, de később az erősebb szarvasmarha is áldozatul esett. A mëtely pusztítását elősegítette azon szomorú körülmény is, hogy egyetlenorvosszere az elegendő egészséges takarmány is legtöbb helyütt hiányzott.

A mëtely annyira szaporodott el, hogy nem csak a hasznos házi állatok, de a dámvadak, özek és nyulak is hultak tőle.

A mëtelyen kívül még egy másik betegség is nagy károkat okozott a gazdáknak, a bárányok, borjuk és sertések tüdőiben tanyázni szokott ugynevezett szörféreg.

A mëtely és szörféreg áldozatait számokban kifejezni valószínűsége önámitás volna.

A lépfene aránylag más évekhez ritkábban fordult elő s egyaránt elterjedve az egész megyén.

A beérkezett jelentések szerint elhullott benne 25 ló, 76 szarvasmarha, 57 sertés és 30 juh.

A tüdővész, mely a szarvasmarhának igen ragályos s gyakran veszélyes járványnyá fajulni szokott betegségét képezi, a legfelsőbb négy járásban mutatkozott s különösen a homonnaiban hol már több év óta lappang s daczára a legerélyesebb rendszabályoknak nem irtható ki. A lefolyt évben 22 esete lett megállapítva és pedig 14 a homonnai, 5 a szinnai, 2 a varannói és 2 a sztropkói járásban.

A lótakony, mely az előbbi években folytonos rémületben tartá a lóartó közönséget s rendkívüli rendszabályokat, mint a megye összes lóállományának ismételt szigorú megvizsgálását igényelte 1879-ben 21 esetben fordult elő és pedig járásonként

a Szerencsiben 4, Bodrogköziben 6, Ujhelyiben 1, Nagymihályiban 2, Varannóiban 1, Homonnaiban 7. Utóbbiak közül 1 katonailó volt.

Összehasonlítva az 1878-ki évvel, melyben 88 (ebből 24 katonailó) lett e kór áldozata tehát jelentékeny javulást tapasztaltunk.

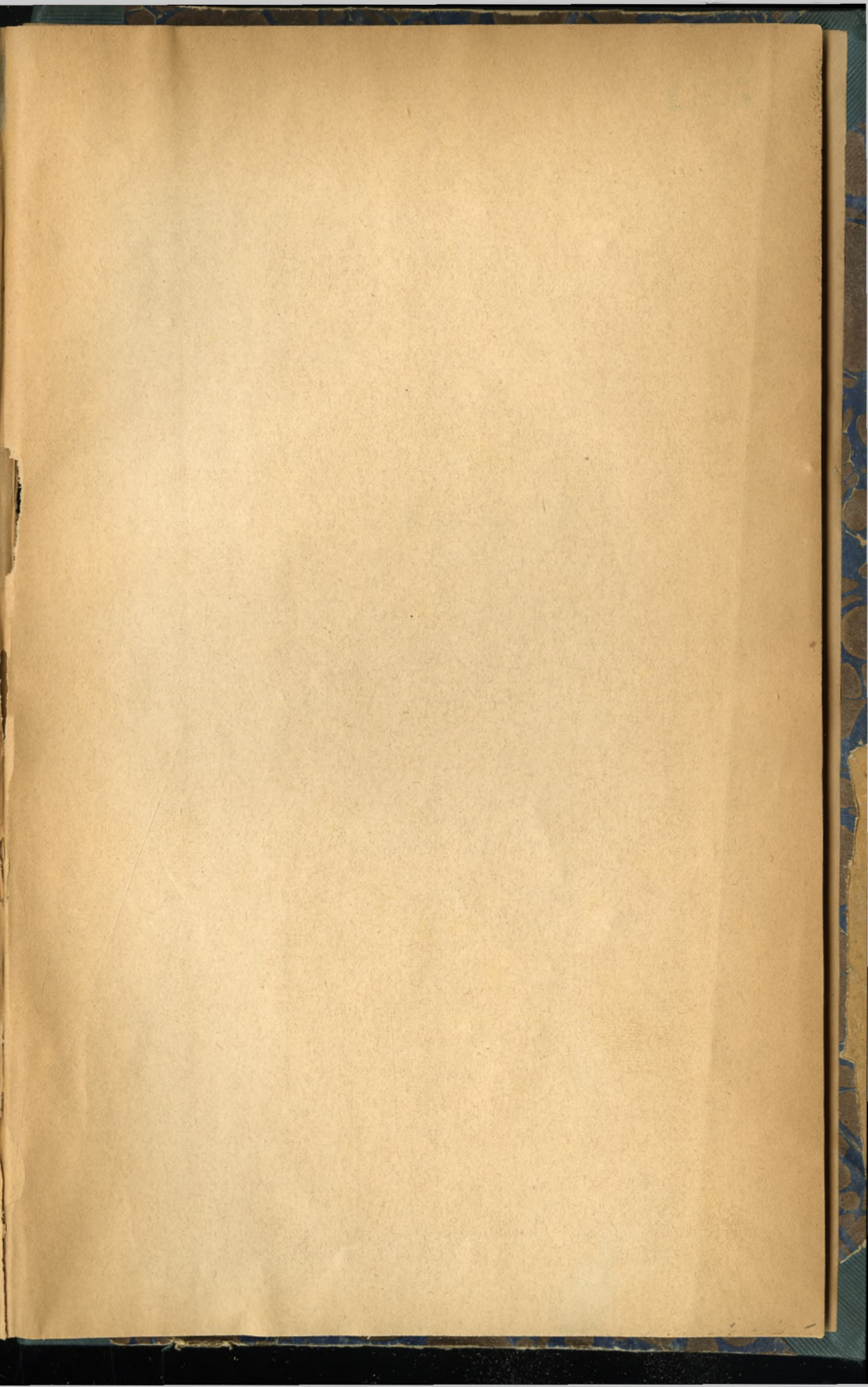
Tevékenységi kimutatás.

Jelentésemet a főorvosi hivatal tevékenységi kimutatásával zárom be, mely szerint beérkezett s el is intéztetett 611 ügydarab, az alispánilag elintézést nyert, de a főorvosi hivatal által feldolgozott 304 ügydarabon kívül. Hátralék nem maradt.

DE BALLAGI GEZA.

TARTALOM.

Közegészségi állapot.
Születések.
Házasságok száma.
Kórállapot.
Tájkórunk.
Járványos kórok.
Kórházak betegedési mozgalma.
Halálozás.
Védhímlőoltás.
Rendőri bonczolatok.
Hulla vizsgálatok.
Öngyilkosságok.
Bujakór.
Gyógyszertárak.
Közegészségügyi személyzet.
Lakosság száma.
Községi és kororvosi állomásaink.
Okl. bábát tartani köteles községek.
Parasztbábák oktatása.
Közegészségi hatóságok működése.
Egészségre ártalmas szerek megvizsgálata.
Gyermekekre való felügyelet.
Iskolák vizsgálása.
Közhelyiségek vizsgálása.
Egészségtelen lakások vizsgálása.
Rendőrileg bejegyzett kéjnök.
Iparüzletek befolyása a közegészségre.
Szegények gyógyítási költségei.
Sorozási statisticánk.
Lebészeti viszonyaink.
Állategészségi viszonyok.
Tevékenységi kimutatás.

2012

2002

